

УДК 355.426.4 : 303.425.2

К. Ю. Гунбін

ПРОТИДІЯ НЕГАТИВНОМУ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОМУ ВПЛИВУ НА ОСОБОВИЙ СКЛАД ВНУТРІШНІХ ВІЙСЬК У ПЕРІОД ПОВСЯКДЕННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Визначено завдання протидії негативному інформаційно-психологічному впливу протидіючих сил на особовий склад внутрішніх військ, а також зміст і порядок їх виконання у період повсякденної діяльності.

Ключові слова: протидія, негативний інформаційно-психологічний вплив, методика протидії.

Постановка проблеми. Під час виконання службово-бойових завдань (СБЗ), особливо в умовах виникнення заворушень суспільно-політичного характеру, на військовослужбовців внутрішніх військ (ВВ) МВС України вчиняється негативний інформаційно-психологічний вплив (НІПВ) з боку протидіючих сил. Цей вплив ускладнює професійну діяльність особового складу. Досвід професійної діяльності особового складу ВВ в умовах виникнення заворушень суспільно-політичного характеру переконує, що вона значною мірою визначається вміло здійсненою протидією НІПВ. Для того щоб ефективно здійснити протидію негативному впливу у період повсякденної діяльності, потрібно визначити зміст методики на цей період і порядок її реалізації щодо протидії НІПВ протидіючих сил на особовий склад ВВ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти здійснення протидії НІПВ на особовий склад під час виконання СБЗ військовослужбовцями силових структур розглядалися у наукових дослідженнях В. М. Богуша, Г. В. Грачова, І. В. Замаруєва, О. Г. Караяні, В. Г. Криська, О. В. Литвиненка, А. Г. Лук'янца, О. А. Матеюка, І. К. Мельника, М. О. Попова, Г. Г. Почепцова, С. П. Расторгуєва, А. О. Рось, В. Б. Толубка, В. О. Фоміна, А. І. Черняка, В. П. Шейнова, О. К. Юдіна та інших учених [1; 2; 3]. Аналіз цих та інших праць свідчить про те, що в їх дослідженнях надані різні аспекти протидії НІПВ, але проблемні питання дослідження протидії НІПВ на військовослужбовців внутрішніх військ достатньо не вивчалися. Теоретичне обґрунтування і практичні розробки щодо здійснення протидії НІПВ з боку протидіючих сил на військовослужбовців ВВ достатньою мірою розкрито у наукових працях [2; 3; 4]. Однак вони потребують втілення у практичну діяльність ВВ.

Це обумовило протиріччя між потребою нейтралізації зростаючого негативного інформаційно-психологічного впливу на військовослужбовців як у період повсякденної діяльності, так і під час виконання службово-бойових завдань, і неможливістю здійснити це без втілення у практичну діяльність ВВ запропонованої методики [4].

Актуальність проблеми протидії негативному інформаційно-психологічному впливу на військовослужбовців внутрішніх військ і неможливість її вирішення без втілення у практичну діяльність ВВ запропонованої методики обумовили необхідність розкриття змісту завдань і встановлення порядку їх реалізації у період повсякденної діяльності.

Метою статті є визначення завдань протидії негативному інформаційно-психологічному впливу протидіючих сил на особовий склад внутрішніх військ, а також змісту і порядку їх виконання у період повсякденної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Протидію НІПВ на особовий склад внутрішніх військ у період повсякденної діяльності необхідно здійснювати за допомогою першої частини “Методики протидії негативному інформаційно-психологічному впливу”.

Реалізація першої частини методики “Оцінка суспільно-політичної обстановки в районі постійної дислокації військової частини, з’єднання та зоні їх відповідальності. Формування знань, навичок, вмінь у військовослужбовців, офіцерів органів виховних структур щодо протидії негативному ІПВ під час виконання службово-бойових завдань” охоплює період повсякденної діяльності, у процесі якого вирішуються три завдання.

1. Оцінювання суспільно-політичної обстановки у районі постійної дислокації військової частини, з’єднання та зоні їх відповідальності з метою визначення розстановки політичних сил, соціально-політичних процесів у регіоні і

районі постійної дислокації, економічної ситуації, міжнаціональних відносин і демографічної ситуації, релігійної обстановки, криміногенної ситуації, екологічної та санітарно-епідеміологічної обстановки, інформаційного поля, яке може бути використано силами охорони правопорядку і протидіючими силами.

2. Оцінювання рівня знань, навиків, умінь у офіцерів органів виховної структури і військовослужбовців щодо протидії НІПВ під час виконання СБЗ з метою їх урахування у процесі розроблення матеріалів стосовно підготовки офіцерів органів виховних структур для здійснення протидії і проведення навчальних занять з особовим складом щодо форм, методів, прийомів учинення негативного інформаційно-психологічного впливу та здійснення протидії йому.

3. Формування обсягу знань стосовно негативного інформаційно-психологічного впливу, а також знань, навичок і вмінь протидії йому. Підготовка матеріалів для здійснення протидії.

У процесі реалізації першої частини методики протидії за допомогою “Методики оцінювання суспільно-політичної обстановки” групі (відділенню) виховної роботи військової частини (з’єднання) ВВ треба вирішити перше завдання – оцінити суспільно-політичну обстановку у регіоні і районі постійної дислокації військової частини (з’єднання) та зоні її відповідальності. За результатами оцінювання суспільно-політичної обстановки у регіоні і районі постійної дислокації військової частини (з’єднання) та зоні її відповідальності з метою протидії негативному інформаційно-психологічному впливу у період повсякденної діяльності необхідно визначити таке.

1. Діючі політичні партії, які за спрямованістю діяльності можливо поділити на п’ять груп: а) провладні політичні партії; б) опозиційні політичні партії; в) політичні партії, які підтримують опозиційні політичні партії; г) нейтральні політичні партії; д) політичні партії окремих прошарків населення, національних меншин.

2. Діючі релігійні конфесії, які за спрямованістю діяльності можна поділити на такі групи: а) православна Київського Патріархату; б) православна Московського Патріархату; в) католицька; г) мусульманська та ін.

3. Засоби ІПВ, що їх мають опозиційні політичні партії й партії, які їх підтримують, а також політичні партії окремих прошарків населення, національних меншин.

4. Економічну стабільність ситуації у регіоні, стабільність міжнаціональних відносин.

5. Засоби масової інформації, які можуть використовувати внутрішні війська для здійснення протидії негативному інформаційно-психологічному впливу на військовослужбовців ВВ.

За допомогою “Анкети вивчення інформаційно-психологічного впливу на особовий склад військової частини під час виконання СБЗ” групою виховної роботи необхідно виявити джерела інформації та канали, через які на військовослужбовців учиняється інформаційно-психологічний вплив, та їх сприйняття особовим складом військової частини (з’єднання).

У процесі оброблення отриманих даних треба враховувати те, що напрямок впливу залежить від таких факторів, як провладна позиція та близькість до правоохоронної системи. Чим ближче джерело чи канал до правоохоронних органів, тим позитивніше оцінюється вплив. Близькість джерела та каналу до влади також приводить до більш позитивної оцінки наданої інформації. Ще одним фактором є міра взаємодії з джерелом чи каналом. Чим більша взаємодія і чим інтенсивніший вплив (та обмежені можливості дистанціюватися), тим більший вплив інформації.

Ще одним важливим фактором, що позначається на оцінках впливу інформації, є подання інформації у незвичній, різкій формі. Так, інформація, яка шокує, вибивається із загального потоку і сприймається як така, що чинить сильний вплив. Цей фактор тісно пов’язаний з іншим – доступністю інформації, оскільки, з одного боку, такі популярні джерела інформації, як вечірні новини, є джерелом інформації, яке більшість бере до уваги. З іншого боку, може бути така яскрава негативна інформація, що надається, малодоступною, не поширеною серед військовослужбовців (проте через свою незвичність вона швидко передається самими військовослужбовцями “із вуст в уста”). Зрозуміло, що сила впливу також залежить від характеристик каналу. Так, за інших рівних умов більш впливовою є інформація, надана через телебачення та

Інтернет, тому що вона подається з використанням аудіо-, візуального, емоційного каналів сприйняття. Джерела, які використовують лише один канал, є менш впливовими.

Крім цього, важливим є офіційний статус каналу інформації. Попри те, що Інтернет має безліч переваг у передаванні інформації, він досить рідко і відверто формально використовується офіційними джерелами, у той час як опозиційні, асоціальні та інші елементи нашого суспільства залюбки використовують його можливості. Однак такий контингент призводить до значного знецінення отриманої через Інтернет інформації.

Зазначимо, що останнім часом з більш-менш поліпшеною ситуацією щодо релігійного виховання посилюється вплив релігійних організацій і знизилася критичність у ставленні до релігійних осіб. Доцільно зауважити, що є певна перевага російських джерел інформації, оскільки вони вважаються менш пов'язаними з нашою дійсністю, такими, що мають об'єктивний погляд з боку, але лише у питаннях, які не стосуються російсько-українських відносин.

З урахуванням наведених вище факторів, за допомогою згаданої анкети нами визначено комунікативні канали інформаційно-психологічного впливу, яким віддають перевагу військовослужбовці, а також встановлено вагомість кожного джерела і каналу інформації та їх поєднань [3; 4]. Отримані дані відображено у табл. 1.

Як свідчать дані, наведені у табл. 1, найефективнішим каналом передавання інформації є міжособистісне спілкування (ранг 1), тобто той канал, у якому мають місце вербальне передавання інформації, ставлення

до неї (емоційне забарвлення повідомлення), власне ставлення до особи, яка передала інформацію, можливість дискусії тощо. Проте такий аспект міжособистісного спілкування, як невербальне спілкування, має найнижчу ефективність серед виділених каналів (ранг 9). Немає підстав стверджувати, що невербальне спілкування не є важливим, однак його особливості не завжди добре усвідомлюються, рефлектуються, через що виникає варіювання інтерпретації інформації, отриманої через невербальне спілкування. Близьким за своїми характеристиками до міжособистісного спілкування є такий канал, як телебачення (ранг 2), особливо з упровадженням CNN ефекту в інформаційні повідомлення та діалогового способу надання інформації. Телебачення є єдиним серед штучних каналів передавання інформації, який задіює кілька каналів сприйняття інформації (аудіо, візуальний, емоційний). Інші комунікативні канали використовують меншу кількість каналів сприйняття інформації: радіо – аудіо, друковані видання та наочна агітація – візуальний. Проте передавання інформації за допомогою радіо має таку перевагу, як оперативність (новини можуть оновлюватися кожні 30 хвилин, а за потреби й частіше). Крім того, сучасне радіомовлення дозволяє проводити діалог зі слухачами і надавати необхідні коментарі (аргументи й емоційне забарвлення) інформації, що значно полегшує її сприйняття. Друкованим виданням не є властивою оперативність, однак вони дозволяють повною мірою використовувати такі способи переконання, як аргументованість, логічність, можливість порівнювати, повернутися до прочитаної інформації. Телефон та Інтернет хоч і мають велику

Т а б л и ц я 1

Характеристика комунікативних каналів впливу

Індекс каналу впливу	Назва каналу впливу	Ранг каналу
K1	Телебачення	2
K2	Радіомовлення	3
K3	Преса (газети, журнали)	4
K4	Наочні форми	7
K5	Інтернет	6
K6	Телефон	5
K7	Листування	8
K8	Міжособистісне спілкування	1
K9	Невербальне спілкування	9

кількість переваг, однак залежать від уміння користуватися технічними засобами, кількості контакторів, наявності самих технічних засобів, зони покриття тощо. Ці обмеження дещо знижують значущість Інтернету і телефону як каналів передавання інформації. Найбільшим недоліком такого каналу, як листування (ранг 8), є затримка у передаванні інформації, відставання її від реального часу подій. Наведене вище дозволяє органам виховної роботи використовувати результати проведених нами досліджень для вивчення негативного інформаційно-психологічного впливу на особовий склад військової частини (з'єднання).

За допомогою “Методики оцінювання морально-психологічного стану військовослужбовців” потрібно встановити рівень морально-психологічного стану військовослужбовців військової частини (з'єднання), що дозволить визначити, впливає НППВ на морально-психологічний стан військовослужбовців, чи ні.

Для вирішення другого завдання, спрямованого на визначення рівня знань, навиків, умінь у офіцерів військової частини, групи виховної роботи, сержантського і рядового складу щодо протидії НППВ під час виконання СБЗ, з метою їх урахування у процесі розроблення матеріалів стосовно підготовки офіцерів групи виховної роботи військової частини для здійснення протидії і проведення навчальних занять з особовим складом щодо форм, методів, прийомів здійснення НППВ і протидії йому доцільно використовувати опитувальник “Визначення рівня знань, навичок, умінь у офіцерів органів виховних структур і військовослужбовців щодо протидії негативному інформаційно-психологічному впливу”.

Вирішення третього завдання – формування знань, навиків і умінь протидії НППВ у офіцерів групи виховної роботи й особового складу військової частини (з'єднання) – доцільно здійснювати за допомогою двох типів навчальних програм: “Програми підготовки офіцерів групи виховної роботи військової частини до протидії НППВ при виконанні СБЗ” і “Програми підготовки військовослужбовців до протидії НППВ при виконанні СБЗ”.

Ці програми доцільно складати і коригувати з урахуванням визначених рівнів знань, навиків і умінь протидії, висновків оцінювання

суспільно-політичної обстановки у регіоні і районі постійної дислокації військової частини (з'єднання) та зоні її відповідальності, виявлених джерел та каналів інформації, яким військовослужбовці військової частини (з'єднання) віддають перевагу і за допомогою яких на них учиняється інформаційно-психологічний вплив. Особливістю “Програми підготовки офіцерів групи виховної роботи військової частини до протидії НППВ при виконанні СБЗ” є той факт, що в її змісті основну увагу приділено плануванню, організації, здійсненню протидії негативному впливу і формуванню навичок і умінь у цих питаннях.

У період повсякденної діяльності групам (відділенням) виховної роботи військових частин (з'єднань) також необхідно підготувати контрматеріали для здійснення протидії НППВ з урахуванням прогнозу інформації, що може надаватися джерелами, через які на військовослужбовців учиняється інформаційно-психологічний вплив, та їх сприйняття особовим складом військової частини (з'єднання).

Висновки

Розглянувши питання протидії негативному інформаційно-психологічному впливу на особовий склад внутрішніх військ у період повсякденної діяльності, можна зробити такі висновки.

1. Протидію негативному інформаційно-психологічному впливу на особовий склад внутрішніх військ у період повсякденної діяльності необхідно здійснювати за допомогою першої частини “Методики протидії негативному інформаційно-психологічному впливу”.

2. Реалізація першої частини методики “Оцінка суспільно-політичної обстановки в районі постійної дислокації військової частини, з'єднання та зоні їх відповідальності. Формування знань, навичок, умінь у військовослужбовців, офіцерів органів виховних структур щодо протидії негативному ППВ під час виконання службово-бойових завдань” охоплює період повсякденної діяльності, у процесі якого вирішуються три завдання.

Під час вирішення першого завдання здійснюється оцінювання суспільно-політичної

обстановки у районі постійної дислокації військової частини, з'єднання та зоні їх відповідальності з метою визначення розстановки політичних сил, соціально-політичних процесів у регіоні і районі постійної дислокації, економічної ситуації, міжнародних відносин і демографічної ситуації, релігійної обстановки, криміногенної ситуації, екологічної та санітарно-епідеміологічної обстановки, інформаційного поля, яке може бути використано силами охорони правопорядку та протидіючими силами.

Вирішення другого завдання дозволяє визначити у офіцерів органів виховних структур і військовослужбовців рівня знань, навиків, умінь щодо протидії негативному інформаційно-психологічному впливу під час виконання службово-бойових завдань з метою їх урахування у процесі розроблення матеріалів стосовно підготовки офіцерів органів виховних структур для здійснення протидії і проведення навчальних занять з особовим складом щодо форм, методів, прийомів здійснення негативного інформаційно-психологічного впливу і протидії йому.

Вирішення третього завдання дає змогу сформувати потрібний обсяг знань стосовно негативного інформаційно-психологічного впливу, а також знань, навичок і вмінь протидії йому, крім того підготувати матеріали для здійснення протидії.

Список використаних джерел

1. Жарков, Я. Інформаційно-психологічне протиборство в сучасному світі: проблемно-історичний аналіз [Текст] / Я. Жарков, М. Онищук // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2007. – № 16-17. – С. 101–104.
2. Гунбін, К. Ю. Вплив засобів масової інформації на свідомість і службово-бойову діяльність військовослужбовців внутрішніх військ [Текст] / К. Ю. Гунбін // Честь і закон. – 2010. – № 3. – С. 110–115.
3. Гунбін, К. Ю. Система заходів протидії інформаційно-психологічному впливу на військовослужбовців внутрішніх військ на різних етапах виконання службово-бойових завдань з охорони громадського порядку [Текст] / К. Ю. Гунбін // Честь і закон. – 2010. – № 4. – С. 75–79.
4. Ліпатов, І. І. Теоретичні аспекти розробки методики протидії інформаційно-психологічному впливу протидіючих сил на військовослужбовців внутрішніх військ при виконанні службово-бойових завдань [Текст] / І. І. Ліпатов // Честь і закон. – 2010. – № 3. – С. 50–53.

Стаття надійшла до редакції 19.06.2013 р.

Рецензент – доктор військових наук, професор Г. А. Дробаха, Академія внутрішніх військ МВС України, Харків, Україна